

Besluit tot Wijziging van het Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028

Gedeputeerde Staten van Fryslân;

Gelet op artikel 3.4 van de Omgevingswet;

besluiten vast te stellen:

Artikel I

De wijziging van het omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028 zoals aangegeven in 'bijlage A'.

Artikel II

Dit besluit wordt aangehaald als eerste wijziging van het Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028.

Artikel III

De eerste wijziging van het Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028 treedt in werking op de eerste dag na publicatie in het Provinciaal Blad.

Aldus vastgesteld door Gedeputeerde Staten in haar vergadering van [datum]

Voorzitter dhr. A.A.M. Brok

Secretaris dhr. J. Algra

*Dit document bevat
verschilmarkering t.o.v.
eerdere regelingtekst.*

*Tekst en afbeeldingen die
worden toegevoegd zijn
onderstreept en groen
gemarkeerd, of van een
groen kader voorzien.*

*Tekst en afbeeldingen die
worden verwijderd zijn
doorgestreept en rood
gemarkeerd, of van een rood
kader voorzien.*

Bijlage A Omgevingsprogramma Erf-Goed 2025-2028

A

De volgende sectie wordt op de aangegeven wijze gewijzigd:

Programmaliijn 2 | Gebouwd erfgoed

4.2 Programmaliijn 2: Gebouwd erfgoed

Wat is er aan de hand?

- De provincie heeft wettelijke taken voor advisering over rijksmonumenten;
- Een deel van de rijksmonumenten heeft een restauratiebehoefte. Uit de monumentenmonitor van de Staat van Fryslân blijkt dat 16% van het casco van rijksmonumenten in matige of slechte staat is. Ook bij gemeentelijke monumenten en karakteristieke panden is sprake van restauratieachterstand;
- Met het Rijk hebben provincies een bestuursafpraak waarbij de provincies restauraties subsidiëren en de gedecentraliseerde rijksbijdrage zoveel mogelijk matchen met eigen middelen;
- Veel erfgoed komt leeg te staan door ontwikkelingen als schaalvergroting, demografie (ontgroening/vergroening) en secularisatie. Met name de leegstand in de beeldbepalende kerken en boerderijen vraagt aandacht;
- Energie en verduurzamen van monumenten is actueel en kostenverhogend voor eigenaren. Verduurzaming is nodig om monumenten in de toekomst aantrekkelijk te houden;
- Er is schaarste aan goede vakmensen en er zijn forse prijsstijgingen die restauraties onder druk zetten;
- In 2023 en 2024 werd het subsidieplafond van de subsidieregeling monumenten niet bereikt;
- Er ontstaat waardering voor Post 65-architectuur waarvoor een publiekscampagne en inventarisatieprogramma is gestart;
- Ongeveer 50 molens hebben te maken met een ernstig probleem met de molenroede.

Wat willen we bereiken?

- Behoud en ontwikkeling van monumentale waarden;
- Monumentale waarden worden gerespecteerd bij wijzigingen van rijksmonumenten;
- De staat van monumenten is verbeterd waarbij 75 rijksmonumenten en 12 ~~karakteristieke panden~~ gemeentelijke monumenten zijn gerestaureerd en 40 Rijksmonumentale molens meerjarig onderhoud hebben gekregen;
- Vrijkomende monumenten zoals kerken en boerderijen zijn herbestemd;
- Restauraties hebben een goede restauratiekwaliteit en er worden leerlingen ingezet voor het restauratieambacht;
- Eigenaren zijn ondersteund bij het verduurzamen van monumenten.

Wat gaan we doen?

- Advisering rijksmonumenten;
- Uitvoeren subsidieregeling monumenten (Sumo) en bijhouden monumentenmonitor;
- Stimuleren gebruik en financiële vulling Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân;
- Stimuleren activiteiten monumenteninstellingen;
- Stimuleren restauratiekwaliteit, inzet leerlingen en verduurzaming monumenten;
- Stimulering herbestemming erfgoed;
- Post 65-programma.

Wat kost het? (jaarlijks)

€ 2.919.800

Toelichting op: wat gaan we doen?

Advisering rijksmonumenten

De provincie heeft op basis van de Erfgoedwet en de Omgevingswet een wettelijke adviesmogelijkheid voor vergunningsaanvragen voor rijksmonumenten buiten de bebouwde kom en het aanwijzen of afvoeren van beschermde dorps- en stadsgezichten. Er wordt gebruik gemaakt van de volledige bevoegdheid omdat de advisering over rijksmonumenten de financiële ondersteuning (zie volgende punt) maar ook de provinciale advisering over ruimtelijke plannen versterkt (programmaliijn één: algemeen).

Uitvoeren Subsieregeling monumenten (Sumo) en bijhouden monumentenmonitor

Met de Sumo wordt restauratie, herbestemming, onderhoud en bouwhistorisch onderzoek van gebouwde en groene monumenten gestimuleerd. Dit betreft een gedecentraliseerde wettelijke taak op basis van een bestuursovereenkomst Rijk-IPO. De uitgangspunten zijn de volgende:

- De ondersteuning voor rijksmonumenten. Subsidie is mogelijk voor monumenten als geheel, maar ook voor deelrestauraties en kleine kwetsbare monumenten zoals klokkenstoelen. In verband met de prijsstijgingen wordt het maximale bedrag verhoogd naar ~~250.000~~500.000 Euro. Het subsidiepercentage is in zijn algemeenheid 50% van de subsidiabele restauratiekosten. Als het nodig is voor het stimuleren van restauratie van bepaalde monumentencategorieën is het mogelijk om differentiatie aan te brengen in het subsidiepercentage. Dit wordt jaarlijks ten behoeve van de openstelling bekeken;
- Streven naar vereenvoudiging binnen de kaders van de rechtmatigheid, de afspraken met het Rijk en de borging van restauratiekwaliteit. Onder andere kan er digitaal ingediend worden;
- Herbestemming wordt gestimuleerd door een hoger subsidiepercentage van de restauratiekosten van 65%;
- Een deel van het budget wordt ingezet voor gemeentelijke monumenten. ~~Als er sprake is van herbestemming, is er ook subsidie mogelijk voor (in het bestemmingsplan aangewezen) karakteristieke panden met sloopbescherming.~~ Hiervoor wordt gekozen om zo gemeentelijk erfgoedbeleid te stimuleren, in plaats van het aanwijzen van provinciale monumenten en dit te subsidiëren. Gelet op de verantwoordelijkheid van gemeenten zelf is de steun lager dan bij rijksmonumenten;
- Woonhuismonumenten en monumenten in overheidseigendom worden niet ondersteund. Er is voor woningen wel een woonhuissubsidie bij het Rijk of een lening via het Nationaal Restauratiefonds (NRF);
- Onderhoud wordt niet gesubsidieerd (rijkstaak). Een uitzondering geldt voor molens omdat het vanwege de aard van het monument voor eigenaren moeilijk is om het eigen aandeel te betalen;
- Rekening wordt gehouden met extra molenrestauraties vanwege het probleem met molenroeden;
- Incidenteel kan gekozen worden voor een prérioriteit voor een monument met een bijzonder provinciaal belang;
- Een voorrangsregeling voor Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud (POM) die ook als provinciale boekjaarsubsidie-instelling zijn aangewezen, met een maximum van € ~~150.000~~300.000 per jaar per instelling;
- Speciale aandacht voor boerderijen. Vooral die in agrarisch gebruik zijn, vanwege een relatief grote restauratieachterstand. Aanvragen voor boerderijdaken kunnen als laagdrempelige deelrestauratie worden ingediend binnen de Sumo. Er komt geen aparte regeling boerderijdaken meer vanwege verminderde financiële middelen voor erfgoed en de gewenste bundeling van regelingen voor minder uitvoeringskosten;
- In de subsidieregeling monumenten kunnen alleen restauratieplannen worden ingediend voor monumenten die in slechte of matige staat zijn op basis van een inspectierapport;
- Het opnemen van voorwaarden over het openbaar toegankelijk zijn van het monument gedurende een aantal momenten per jaar.

In samenwerking met de Monumentenwacht wordt de Monumentenmonitor bijgehouden waardoor er kwantitatieve beleidsinformatie is over de onderhoudstoestand, restauratieopgave en leegstand onder gebouwde en groene rijksmonumenten (geen woningen).

Stimuleren gebruik en financiële vulling Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân

Vanuit dit fonds worden laagrentende leningen verstrekt voor de restauratie, herbestemming en verduurzaming van karakteristieke bouwwerken (niet-rijksmonumenten). Door de leningen is het een revoluerend (middelen vloeien terug door aflossing en rente) fonds. Het fonds is van Het Cultuurfonds en wordt beheerd door het Nationaal Restauratie Fonds en specifiek bestemd voor Fryslân.

Momenteel is het fonds nagenoeg leeg, maar er is grote vraag en wachten er diverse aanvragen op honorering. In het omgevingsprogramma is opgenomen om in deze periode € 1 miljoen (gemiddeld jaarlijks 2,5 ton) toe te voegen aan het Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân. Dit omdat:

- Hiermee invulling wordt gegeven aan het beleidsdoel voor het ondersteunen van gemeentelijke monumenten en karakteristieke panden in plaats van het aanwijzen van eigen provinciale monumenten;
- Het Nationaal Restauratie Fonds het bedrag dat wij storten wil cofinancieren met 3-5 ton (geld met geld maken);
- Andere private fondsen/doneerders, eerder genegen zijn om te doneren wanneer de provincie dat ook doet zodat het een meer publiek/privaat fonds wordt.

Stimuleren restauratiekwaliteit, inzet leerlingen en verduurzaming monumenten

Activiteiten voor restauratiekwaliteit en de inzet van leerlingen worden op interprovinciale schaal ondersteund. Het Restauratie Opleidingsproject richt zich op het opleiden van jongeren voor het restauratieambacht. De Stichting Certificering Restauratie stimuleert de restauratiekwaliteit van restauratiebedrijven door certificering.

Verduurzaming is belangrijk voor de toekomstwaarde en exploitatie van een monument. Omdat monumenten een specifieke categorie binnen de verduurzamingsopgave vormen, vraagt dit om specifieke aandacht. We willen samenwerken met gemeenten en monumenteninstellingen, om monumenteneigenaren te ondersteunen en te adviseren. Via NRF, Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân en andere maatregelen is er financiële ondersteuning voor uitvoering mogelijk. Ook via provinciale programma's voor verduurzaming zoals Klimop/Dumava, kan verduurzaming worden gestimuleerd. Daarnaast wordt de Monumentenwacht via de boekjaarsubsidie in de gelegenheid gesteld om tegen een gereduceerd tarief duurzaamheid in de gesubsidieerde inspectie van monumenten op te nemen.

Stimulering herbesteding

Voor het behoud van monumenten is een blijvend gebruik essentieel. Gelet op de aard van de monumenten is dit lastiger dan bij niet-monumentaal vastgoed. Speciale aandacht verdienen kerken en boerderijen. Dit gelet op het provinciale belang van deze categorieën en de verwachting dat door ontwikkelingen bij kerkgenootschappen en de landbouw er historische kerken en boerderijen hun oorspronkelijke functie verliezen. Maar naast deze speerpunten worden ook herbestedingen van andere categorieën zoals staten en buitenplaatsen, oude zuivelfabrieken of ander industrieel erfgoed, scholen of dorpscafés ondersteund. De volgende activiteiten worden gedaan:

- Financiële ondersteuning van concrete herbestedingen verloopt via Sumo en het Cultuurfonds voor Monumenten Fryslân (zie Uitvoeren Subsidieregeling monumenten (Sumo));
- Financiële ondersteuning van het Kenniscentrum Herbesteding Noord (KHN). Het KHN stimuleert bewustwording en planvorming, koppelt vraag en aanbod via een meldpunt en adviseert eerstelijns in individuele gevallen. Dit betreft een samenwerkingsverband van de steunpunten monumentenzorg Fryslân en Drenthe en de Stichting DBF;
- De provincie zal ondersteunen en stimuleren bij het vinden van een passende bestemming voor kerken. Mede vanuit de bestuursafspraken voor de Nationale kerkenaanpak wordt een aantal activiteiten ondernomen. De ondersteuning van het Platform en Coördinatiepunt Fryske Tsjerken wordt voortgezet. In het platform worden actualiteiten, probleemsituaties en goede voorbeelden uitgewisseld tussen de belangrijkste instellingen die met kerkgebouwen te maken hebben. Het coördinatiepunt adviseert eerstelijns kerkeigenaren bij her- en nevenbestemmingsvragen en stimuleert gemeenten tot het ontwikkelen van kerkvisies. Een kerkvisie is een op inventarisatie en dialoog gebaseerde visie over het toekomstige gebruik van kerkgebouwen in een gemeente. Onderzocht zal worden: hoe de bestaande database Fryske Tsjerken ondermeer op basis van gemeentelijke kerkvisies verder kan worden uitgewerkt om zicht op de problematiek te kunnen houden; of de bestaande infrastructuur voor behoud en herbesteding kan worden versterkt en of er samen met de betrokken partijen een haalbaarheidsonderzoek kan worden verricht naar een 'Fries Fonds Religieus Erfgoed'. Een provinciale rol zal moeten worden ingevuld binnen de bestaande middelen.;
- Gelet op de grote woonopgave liggen er mooie kansen voor herbesteding van erfgoed in plaats van het kiezen voor nieuwbouw en uitbreidingswijken;
- Stimuleren herbesteding van vrijkomende boerderijen verloopt via het Werkplan Takomst Fryske Pleats (zie programmalijn 1).

Post 65-programma

Er ontstaat waardering voor Post 65-architectuur. Er is een publiekscampagne en selectieprogramma gestart voor aanwijzing tot monument. De uitkomsten worden verwerkt op de cultuurhistorische kaart en in de subsidieregeling monumenten.

Financiën	2025	2026	2027	2028
DU Subsidieregeling monumenten	1.627.700	1.627.700 1.710.100	1.627.700 1.710.100	1.627.700 1.710.100
Matching Subsidieregeling monumenten	992.200	992.200 1.710.100	992.200 1.710.100	992.200 1.710.100
Cultuurhistorie - gebouwd	49.900	49.900	49.900	49.900

Cultuurfonds voor mo- numenten Fryslân	1.000.000			
<i>Totaal jaarlijks gemid- deld</i>	€ 3.662.800	€ 2.662.800 3.469.200	€ 2.662.800 3.469.200	€ 2.662.800 3.469.200
	€ 2.919.800 3.315.700			

Restauratieachterstand en leegstand; steenfabriek Oostrum

Gerestaureerd en herbestemd: stadhuis Bolsward

Waardevol interieur van museumboerderij Ald Barrahûs

Foto: Annemarie Hoogwoud

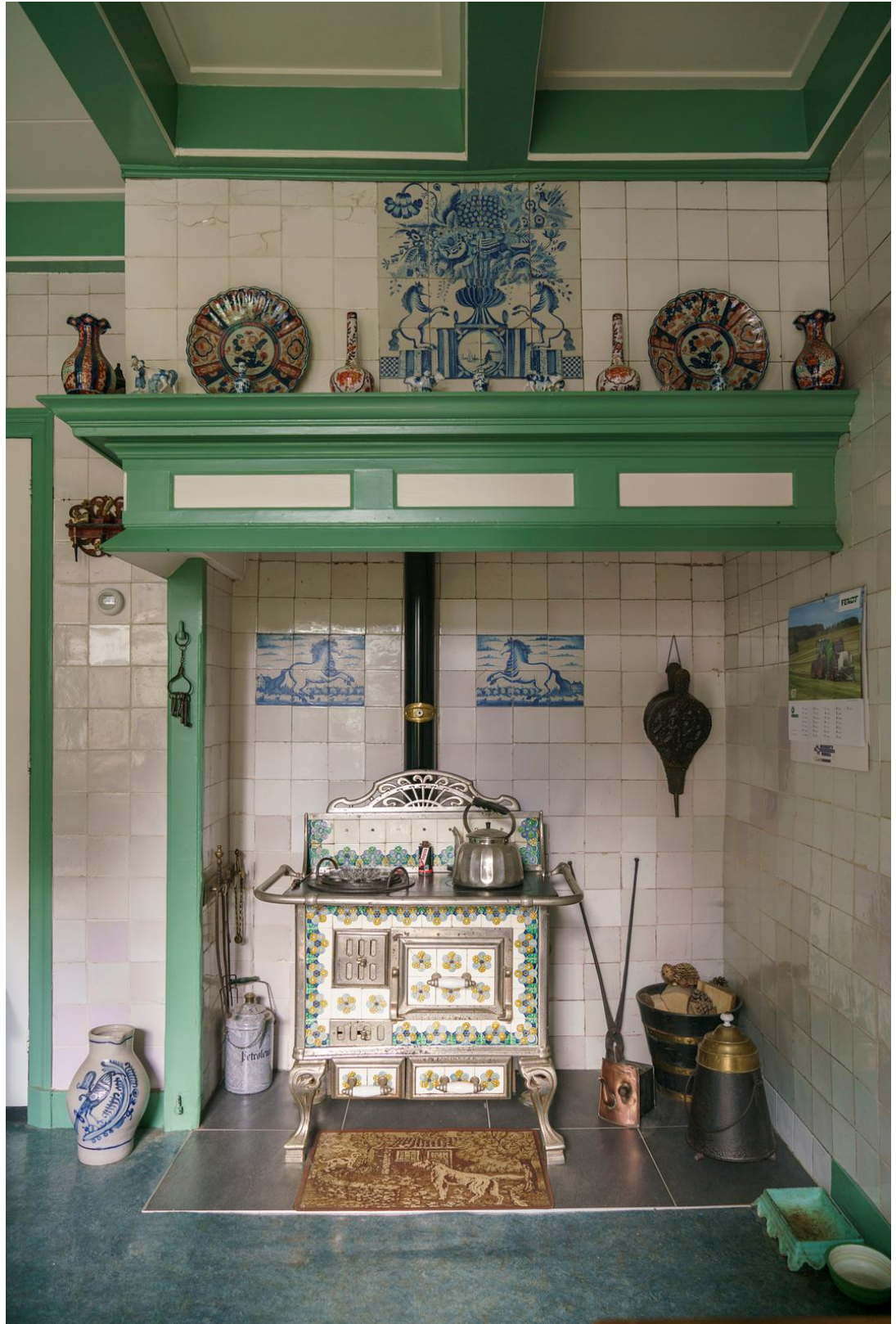

Foto: Annemarie Hoogwoud

B

De volgende sectie wordt op de aangegeven wijze gewijzigd:

5 Financiën

De *kosten* van de programmalijnen zijn samengevat als volgt (jaarlijks gemiddeld):

Programmalijn 1: Erfgoed algemeen	€ 1.198.200
Programmalijn 2: Gebouwd erfgoed	€ 2.919.800 <u>3.469.200</u>
Programmalijn 3: Archeologisch erfgoed	€ 382.300
Programmalijn 4: Cultuurlandschappelijk en groen erfgoed	Via andere programmalijnen
<i>Totaal</i>	€ 4.500.300 <u>5.049.700</u>

Hieronder zijn voor de dekking daarvan de beschikbare middelen aangegeven.

Kosten en dekking	Tijdelijk/structureel	Lasten 2025	Lasten 2026	Lasten 2027	Lasten 2028
Archeologie en Archeologisch Depot	Structureel	175.500	175.500	175.500	175.500
Samenwerking archeologie FAMKE	Structureel	177.300	177.300	177.300	177.300
St. Erfgoed en Publiek (archeologische steunpunten)	Structureel	29.500	29.500	29.500	29.500
St. Alde Fryske Tsjerken (budgetsubsidie)	Structureel	314.000	314.000	314.000	314.000
St. De Fryske Mole (budgetsubsidie)	Structureel	131.700	131.700	131.700	131.700
St. Monumentenwacht Friesland (budgetsubsidie)	Structureel	310.800	310.800	310.800	310.800
St. Steunpunt Monumentenzorg Frl (budgetsubsidie)	Structureel	217.500	217.500	217.500	217.500
St. Tsjerkepaad (budgetsubsidie)	Structureel	17.200	17.200	17.200	17.200
TB53 Planetarium	Tijdelijk	0	97.000	97.000	97.000
DU Subsidieregeling Monumenten	Rijksgeld (structureel)	1.627.700	1.627.700 <u>1.710.100</u>	1.627.700 <u>1.710.100</u>	1.627.700 <u>1.710.100</u>
Subsidieregeling Monumenten	Structureel	199.200	199.200	199.200	199.200
TB53 Matching Subsidieregeling Monumenten	Tijdelijk	793.000	793.000 <u>1.515.500</u>	793.000 <u>1.515.500</u>	793.000 <u>1.515.500</u>
TB53 Cultuurfonds voor Monumenten		1.000.000			

Kosten en dekking	Tijdelijk/structureel	Lasten 2025	Lasten 2026	Lasten 2027	Lasten 2028
Cultuurhistorie - gebouwd erfgoed	Structureel	49.900	49.900	49.900	49.900
TB53 Cultuurhistorie - erfgoed algemeen	Tijdelijk	207.000	110.000	110.000	110.000
Totaal erfgoed (jaarlijks gemiddeld 4.500.300 104.000)		5.250.300	4.250.300 5.055.200	4.250.300 5.055.200	4.250.300 5.055.200

Oude dijk bij de Westhoek, onderdeel provinciale dijkstructuur

Groen en gebouwd erfgoed in een ensemble rond de klokkenstoel

